

محمد حسین دهقانی تفتی*، کارشناس ارشد حشره‌شناسی پزشکی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد
صمد اطمینان راد، کارشناس ارشد انگل‌شناسی پزشکی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد

مجله پزشکی دانشکده علوم پزشکی جهرم، سال سوم، شماره سوم

چکیده:

مقدمه: بیماری لیشمانیا طیف وسیعی از ناخوشی‌های مختلف جلدی تا مخاطی را در بر می‌گیرد عوامل این بیماری‌ها دارای گونه‌های مختلفی از جنس انگل لیشمانیا میباشند، که از طریق نیش پشه خاکی ماده و آلوده انتقال می‌یابند. در انسان بیماری به چهار فرم جلدی، مخاطی، احشائی و جلدی - مخاطی دیده می‌شوند وقوع سالیانه بیماری به ۶۰۰/۰۰۰ مورد جدید توأم با نشانه‌های بالینی می‌رسد و گزارشات رسمی نشان می‌دهند که شیوع جهانی بیماری بالغ بر ۱۲ میلیون نفر بوده و جمعیت در معرض خطر قریب ۳۵۰ میلیون نفر می‌باشد. هدف این مطالعه تعیین میزان آگاهی و عملکرد دانشجویان سال آخر پزشکی در خصوص این بیماری بود.

مواد و روش تحقیق: این مطالعه توصیفی بوده و تعداد دانشجویان مورد مطالعه بالغ بر ۲۳۰ نفر بود که اطلاعات ضروری از طریق مصاحبه چهره به چهره جمع‌آوری گردید و به کمک آزمون مناسب آماری کای-اسکوئر تجزیه و تحلیل گردید.

یافته‌ها: این تحقیق نشان داد که ۴۴٪ دانشجویان اطلاعاتی مناسب در مورد لیشمانیا داشتند. ۲۷٪ آنان پشه خاکی را ناقل لیشمانیا می‌دانستند و ۶/۰۵٪ آنها معتقد بودند که پوشاندن زخم می‌تواند به پیشگیری از انتقال بیماری کمک نماید.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان داد که در حال حاضر میزان آگاهی و عملکرد دانشجویان در خصوص بیماری لیشمانیا ناقص است و آنان نیازمند دریافت اطلاعات بیشتر در این زمینه از طریق دروس و حتی رسانه‌های جمعی می‌باشند.

واژه‌گان کلیدی: لیشمانیوز - آگاهی - عملکرد - دانشجویان علوم پزشکی یزد

مقدمه:

انتقال انسان به انسان نیز در مناطق اندمیک گزارش گردیده است (۲). عفونتهای لیشمانیایی می‌تواند به یکی از صورت مختلف لیشمانیوز جلدی دنیای قدیم یا جدید یا لیشمانیوز جلدی-مخاطی (Spundia) و یا لیشمانیوز احشایی (کالاآزار) و نوع منتشر و منجرگردد. اگر چه برخی از این موارد هنوز در ایران مشاهده نگردیده‌اند

لیشمانیازیس به مجموعه بیماری‌هایی گفته می‌شود که توسط گونه‌های مختلف انگل لیشمانیا ایجاد می‌گردند و از جمله‌ی هفت بیماری مهمی است که مورد تأکید سازمان بهداشت جهانی در مناطق گرمسیری می‌باشد (۱). عامل پاتوژن بوسيله پشه خاکی‌های فلبوتوموس یا لوتزومیا از مخازن حیوانی به انسان منتقل می‌شود. اگر چه موارد

پیشگیری و کنترل بیماری در امر مبارزه با ناقل - مخزن صورت گرفته و یا بصورت فعالیتهایی در بعد واکسیناسیون و انجام آموزشهای همگانی جهت پیشگیری های انفرادی و جمعی بعمل آمده است هیچکدام نتیجه مطلوب را در بر نداشته است و به تدریج ممکن است به شکل معضل بهداشتی پیچیده ای مبدل گردد که سایر فعالیتهای زیربنایی بهداشتی را تحت الشعاع قرار دهد. ماشاات و غفلت در تغییر روند برنامه ریزی های کنترلی قبلی که یا به شکست انجامیده یا نتایج مطلوبی در بر نداشته است ممکن است در آینده ای نه چندان دور، مهار و کنترل بیماری را که هم اکنون در جامعه در حال گسترش است دشوار نماید. با توجه به آمار رسمی ۱۵۰۰۰ موردی مبتلایان جدید که هر سال در کشور ما گزارش می شود گویای این است که بایستی گامهای جدی تر در این زمینه برداشته شود (۱). لذا با توجه به اینکه تعدادی از دانشجویان در آینده خواه یا ناخواه در تصدی امور بهداشتی قرار می گیرند. هدف ما سنجش میزان آگاهی آنان در این خصوص می باشد که بر روی نگرش و عملکرد آنان تأثیر مستقیم خواهد داشت و می تواند در طراحی مراقبت های بهداشتی نیز مورد استفاده قرار گیرد.

روش بررسی:

این پژوهش از نوع توصیفی مقطعی بوده که به روش سرشماری از دانشجویان سال آخر کلیه رشته های تحصیلی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد انجام شد. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه ای بود که روائی آن از طریق نظرسنجی متخصصین فن تعیین گردیده بود که جهت سنجش آگاهی عمومی دانشجویان برای سؤالات مربوط به عامل بیماری، انواع لیشمانیوز، ناقل، مخزن، علائم بیماری، راههای پیشگیری، دفع صحیح زباله و جایگاه تکثیر ناقل مجموعاً ۲۱ نمره در نظر گرفته شد و مقایسه میانگین نمرات اکتسابی ملاک قضاوت قرار گرفت. اطلاعات استخراج شده بعد از کد گذاری در نرم افزار spss وارد گردید و سپس با استفاده از جدول توزیع فراوانی به کمک آزمون مناسب آماری نظیر کای دو مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

ولی قدمت بیماری لیشمانیازیس از نوع جلدی به ۶۵۰ سال پیش از میلاد مسیح باز می گردد (۳). اکنون شیوع این بیماری در نقاط پرتراکم انسانی بیشتر به چشم می خورد و در مناطقی همچون مناطق کوهپایه ای و یا در بافتهای قدیمی شهری محسوس تر است. اماکن مخروبه، لانه جوندگان و پرندگان، حیوانات خانگی دیگر، کانالهای قنوات متروکه (پوکه قنوات)، زیرزمین ها، محل تجمع زباله ها و خاکروبه ها از جمله اماکن مساعدی هستند که شرایط زیست محیطی را به نفع رشد، بقاء و تکثیر ناقل این انگل فراهم می سازند. این بیماری در سطح جهان گستردگی فزاینده ای یافته است و در چهار قاره، بصورت اندمیک از ۸۲ کشور (۲۱ کشور در دنیای جدید و ۶۱ کشور در دنیای قدیم) گزارش گردیده اند. وقوع سالیانه بیماری به ۶۰۰۰۰۰ مورد جدید توأم با نشانه های بالینی می رسد. گزارشات رسمی نشان می دهند که شیوع جهانی بیماری بالغ بر ۱۲ میلیون نفر بوده و جمعیت در معرض خطر قریب ۳۵۰ میلیون نفر می باشد، بطوریکه در شمار مشکلات بهداشتی عمده در ۸۲ کشور جهان در آمده است و ایران از جمله ۷ کشور مهم از نظر لیشمانیوز احشایی علاوه بر اشکال جلدی این بیماری در سطح جهان محسوب می شود. این هفت کشور توأمأ ۹۰٪ همه موارد مبتلایان به لیشمانیوز در سطح جهان را به خود اختصاص داده اند. این در حالی است که سالیانه ۱/۵-۱ میلیون نفر موارد جدید بیماری لیشمانیا در دنیا به این موارد اضافه می گردد که ۵۰۰/۰۰۰ مورد آن که قریب به یک سوم موارد جدید است به نوع احشایی این بیماری مبتلا می شوند (۱۹۲) و ایران هم با توجه به استقرار کانوهای بالقوه فعالی که در نقاط مختلف کشور منجمله مشکین شهر و دشت مغان از نظر لیشمانیوز احشایی مشاهده می گردد، یکی از این جمله کشورهاست که سالانه موارد جدید بیماری از نوع احشایی را در کانوهای اندمیک و یا کانوهای نوپدید بیماری در نقاط مختلف جغرافیایی آن گزارش می گردد و زنگ خطر را از هم اکنون برای مسئولین و دست اندرکاران بهداشتی در بعد لیشمانیای جلدی و احشایی به صدا در آورده است. علیرغم تحقیقات و پژوهشهای کاربردی که به منظور

نتیجه گیری:

در این بررسی ۲۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی یزد مطالعه شدند که در گروه سنی ۱۹-۲۵ سال قرار داشتند. گروه سنی ۲۰ سال با ۳۰٪ و گروه سنی ۲۱ و ۲۲ سال با ۲۰٪ به ترتیب بیشترین درصد جمعیت را در این مطالعه تشکیل می دادند. ۱۸۶ نفر به سوالات پاسخ دادند که ۴۴/۴٪ آنها از دو نوع لیثمانیوز جلدی و احشایی آگاهی داشتند. ۷۰٪ مخزن را سگ و ۱۳٪ انسان و ۲۷٪ گربه را مخزن بیماری مشخص نمودند. صرفاً ۱۴/۳٪ از دانشجویان ۲۰ ساله استفاده از پشه بندهای آغشته به سم را توصیه می کردند، درحالیکه ۸۰٪ دانشجویان در همین سن اظهار داشتند که سمپاشی را بر سایر انواع مبارزه با ناقل بیماری ترجیح می دهند از نظر نگهداری حیوانات خانگی در منزل تنها ۱۹/۴٪ دانشجویان پسر و ۱۶/۲٪ دانشجویان دختر جواب مساعد دادند. ۷۶٪ دانشجویان مقطع کارشناسی استفاده از پشه بند را توصیه می کردند، این میزان برای دانشجویان کاردانی ۷۴/۳٪ و دانشجویان کارشناسی ارشد ۵۰٪ بود. در مورد استفاده از مواد دورکننده ۷۴/۷٪ دانشجویان مقطع کاردانی، ۶۳٪ دانشجویان مقطع کارشناسی و ۵۴/۵٪ دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد نظر مساعد داشتند. صرف نظر از مقاطع تحصیلی ۷۱/۷٪ دانشجویان غیربومی و ۵۸/۷٪ دانشجویان بومی به استفاده از مواد دور کننده اعتقاد داشتند. ۷۴/۷٪ مجردها و ۸۴/۶٪ متاهلین استفاده از پشه بند را ارجح می دانستند در این مطالعه رابطه معنی داری بین میزان آگاهی گروههای سنی مختلف با روش سمپاشی بدست نیامد. ۶/۵۵٪ دانشجویان پوشاندن زخم را برای جلوگیری از انتقال بیماری مؤثر دانستند.

بحث:

نتایج این بررسی نشان داد که آگاهی اختصاصی نسبت به ناقل لیثمانیا ۷۰٪ می باشد و در مطالعه مشابه دیگری که در مورد مادران در میبد یزد صورت گرفته نشان می دهد که ۳۴٪ جامعه مورد پژوهش پشه خاکی را عامل انتقال می دانستند. به نظر می رسد سطح تحصیل

مادران و سهولت دسترسی آنان به رسانه های گروهی از عوامل این شناخت می باشد (۴). در مطالعه مشابهی که در یزد در این خصوص بعمل آمد نشان داد که مادران یزدی نسبت به گروه قبلی دارای آگاهی بیشتری بودند (۷۳٪) که علاوه بر افزایش سطح تحصیلات اعضای خانواده، تماس بیشتر با رسانه های گروهی، موقعیت جغرافیایی و تجربه مادران را بایستی به عنوان عوامل تأثیرگذار به این مجموعه افزود که حتی برخلاف انتظار در این مطالعه نشان داده شده است که ۲۱/۲٪ از مادران تفاوت ناقل سالک از ناقل مالاریا را می دانستند (۵). با توجه به اینکه یکی از مناسبترین راههای جلوگیری از گزش پشه خاکی استفاده از پشه بندها و مخصوصاً پشه بند آغشته به سم است، ۷۵٪ دانشجویان استفاده از پشه بند را توصیه کرده در حالی که ۶/۳٪ آنان پشه بند آغشته به سم را استفاده کرده اند. در تحقیقات مشابه در این خصوص نشان داده شده است علیرغم اینکه ۸۰/۴٪ خانواده های میبدی پشه بند داشتند فقط ۶۶/۹٪ بطور مرتب از آن استفاده می کردند و تنها ۴٪ از پمادهای دورکننده استفاده می نمودند. فقط ۲۰٪ از مادران دارای پشه بند بوده که ۹/۹٪ از آن استفاده می کردند. این آمارها نشان می دهد که بین آگاهی مردم و جامعه با عملکرد آنها تفاوت محسوس وجود دارد.

جدول ۱ بیانگر آن است که ۲۱/۱۴٪ از افراد مورد مطالعه سمپاشی را از راههای مبارزه با ناقل دانسته اند و ۳۷/۸۸٪ استفاده از تورهای فلزی را جهت نصب به پنجره ها را مؤثر دانسته اند. در حالیکه در مطالعه مشابه یزد نشان داده شده است که ۱۰/۵٪ خانواده ها از توری استفاده کرده که علت آن را در هزینه های اقتصادی و نصب کاربری توری ها دانسته اند.

با توجه به اینکه از مهمترین فعالیت های بهداشتی در امر کنترل این بیماری، ارتقاء سطح آگاهی جامعه از طریق آموزش بهداشت به گروههای در معرض خطر می باشد، لذا می توان با استفاده از رسانه های گروهی در امر اطلاع رسانی ضروری و کافی در زمینه های شناخت

پیشگیری گردید. تقریباً مشابه همین پژوهش نیز در کشور اکوادور انجام شده که نشان می‌دهد با تقویت آگاهی‌های مردم آنجا در خصوص آشنایی آنها نسبت به بیماری، شناخت ناقل و درمان مناسب موفقیت‌های کنترلی و پیشگیری بدست آمده و به کاهش موارد بیماری منجر شده است (۵). لذا درمقایسه با نتایج این تحقیق ملاحظه می‌شود که می‌توان با پیشبرد برنامه‌های آموزش بهداشت در جامعه بخصوص در اقصاء تحصیل کرده نتایج مؤثری را کسب نمود.

نحوه انتقال - پیشگیری و مبارزه با این بیماری قدم مؤثری برداشت. بنابراین نقش آموزش بهداشت در اثر بخشیدن بر روی توانایی‌های مردم در کنترل بیش از پیش بیماری‌ها بخصوص لیشمانیوزها امری مهم می‌باشد (۳). مطالعه‌ای در کشور کلمبیا بر روی ۲ گروه شاهد شهری که انتقال بیماری وجود نداشت با جمعیت روستایی در معرض خطر که انتقال پیوسته صورت می‌گرفت نشان داده شد که افزایش آگاهی و عملکرد آنان که از طریق پیشبرد برنامه‌های آموزش بهداشت تحقق یافته است، موجب تغییر رفتار مردم در زمینه موفقیت برنامه‌های اجرایی

آگاهی از روشهای پیشگیری		تعداد	درصد
سم پاشی		۴۸	۲۱/۱۴
بهسازی		۷۴	۳۲/۵۹
نصب توری		۸۶	۳۷/۸۸
پوشاندن زخم		۹	۳/۹۶
سایر روشها		۹	۳/۹۶
تمامی موارد		۱	۰/۴
جمع		۲۲۷	۱۰۰

جدول (۱): میزان آگاهی دانشجویان از راههای پیشگیری از انتقال بیماری

احتمالاً به تدریج شاهد موارد جدید و بیشتری از این بیماری در گوشه و کنار این استان بویژه در نقاطی که دارای بافت قدیم می‌باشند خواهیم بود. این مطالعه نشان داد که می‌توان با ارتقاء میزان آگاهی اقصاء مختلف جامعه و بهبود عملکرد آنان تأثیر مطلوب بر جای گذارد. از طرفی معلوم می‌شود چه میزان فعالیت‌های آموزشی و اطلاع رسانی در این زمینه بایستی هنوز انجام گیرد تا بتوان از این طریق در خصوص پیشگیری از روند رو به گسترش بیماری لیشمانیوز گام‌های جدی‌تر برداشت. همانگونه که برخی تحقیقات انجام یافته در کشورهای غربی مؤید این امر است که نتایج حاصل از افزایش آگاهی، به بهبود عملکرد برخی از اقصاء جامعه بویژه مسئولین ذیربط انجامیده است و موجب تقویت و پیشبرد برنامه‌های بهداشتی شده است.

مطالعه دیگری که در بین ۵۰۸ خانوار در کشور سوریه با هدف مطالعه تأثیر پشه بندهای آغشته به سم همراه با آموزش بهداشت در کاهش موارد بیماری نوع جلدی صورت گرفت، نشان داد که برنامه‌های آموزش بهداشت به عنوان اولین مداخله گر در کاهش سریع موارد بیماری مؤثر است (۶). در مطالعه‌ای که در شهرهای یزد (۳)، میبد (۴) مشکین شهر (۹) بر روی میزان آگاهی و عملکرد مادران در خصوص بیماری سالک انجام شد، نقش آموزش بهداشت در این قشر از جامعه به اثبات رسید. هم اکنون با توجه به استقرار یک کانون جدید لیشمانیوز جلدی روستایی باعامل *Leishmania major* با مخازن حیوانی رومبومیس اپیوموس و مریون لیبیکوس و ناقل فلبوتوموس پاپتاسی در نقاط مختلف جغرافیایی این استان

REFERENCES :

منابع :

- ۱) گزارش سلامت جهان W.H.O .
- ۲) عباس - شهین . بررسی اپیدمیولوژی سالک در کرمانشاه طی سالهای ۷۶-۱۳۷۴.
- ۳) حاجیان-ا. گزارش تحقیقاتی در مورد لیشمانیوز جلدی و احشایی ، انتشارات علمی انستیتو پارازیتولوژی و مالاریالوژی نشریه ا.پ.م ، شماره ۴۸۶؛ ۷-۴ ، ۱۳۵۳.
- ۴) مظلومی . سید سعید ، ثروت . ف ، بررسی ، آگاهی ، نگرش و عملکرد مادران در خصوص بیماری سالک ، یک مطالعه توصیفی در منطقه بفرویه میبد ؛ فصلنامه طلوع دانشکده بهداشت یزد ؛ ۱۳۸۲؛ ص ۳۸-۳۱.
- ۵) مظلومی . سعید ، نیکنامی . شمس الدین و همکاران ؛ آگاهی ، نگرش و عملکرد مادران در مناطق اندمیک شهر یزد ، مجله دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد ، سال ۷؛ ضمیمه شماره دوم ؛ تابستان ۱۳۷۸.
- ۶) شیوائی . علیرضا ، جنگجو . علی اکبر ، تأثیر آموزش بهداشت بر آگاهی و عملکرد دانش آموزان شهرستان اردکان ؛ خلاصه پایان نامه برای دریافت درجه دکترا ، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد .
- 7) Vazaanex ML. Kroeger: popular conceptions regarding cutaneous Leishmaniasis in Colombia, Bol-of-Panama, 1991, May: 110(5): 402-12.
- 8) Weigel MM. Cutaneous Leshmaniasis in Subtropical Ecuador: Popular, perceptions, knowledge and treatment, Bulletin of the American Health orhanization (1994), 28(2):142-55.
- ۹) نیکنامی . شمس الدین و همکاران ؛ بررسی میزان آگاهی ، نگرش و رفتار مادران در زمینه کالا آزار در روستاهای منطقه مشکین شهر دانشور ؛ سال ششم ، شماره ۲۳ بهار ۷۸؛ صفحات ۴۵-۵۰.
- 10) Ewles. line, Simmet, Imla: promotion Health, 1987, P.72.

An Evaluation of Knowledge and Practice Rate of Shahid Sadughi University's students about Leishmaniasis in Yazd province, 2005

Dehghani Tafty.MH(MSc) Etminan Rad.S(MSc)

Abstract:

Introduction: Leishmaniasis a spectrum of diseases ranging from the cutaneous, to visceral presents in diverse clinical forms caused by multiple species, with different reservoir hosts and insect vectors Leishmaniasis is a disease caused by the protozoa of the Leishmania species, which is transmitted by the bite of a female sandfly. The reservoir hosts are males (anthroponotic cycle) and domestic or wild animals (zoonotic cycle). In man the disease takes four main clinical forms: visceral, cutaneous, mucocutaneous and diffuse cutaneous. Leishmaniasis, which is now found in four continents, is endemic in 82 countries (21 in the New world and 61 in the old). Annual incidence is estimated at some 600,000 new clinical cases, officially reported, with a global prevalence of 12 million cases and a population at risk of approximately 350 million. The aim of this study was to determine the rate of knowledge and practices of students about leishmaniasis.

Materials & Methods: For this cross-sectional descriptive investigation, 230 students were selected. The initial data were collected through a face to face interview. The data were analysed using chi-square test.

Results: The results of research revealed that 44.4% of the students had informations about visceral and cutaneous leishmaniose and 72% knew that sand flies are the vector of leishmania. 6.55% of them believed that covering the sore could prevent the this transmission of this disease to human.

Conclusion: Regarding the research results overall. the knowledge and practice rate of the students are not enough at present. Therefore their information must be increased through more educational programs and also in the mass media.

Key words: knowledge-practice-Leishmania-students